

УДК 78.01/130.2/008.2

О. Опанасюк

**ДО ВИЗНАЧЕННЯ ІНТЕНЦІОНАЛЬНО-КОНОТАТИВНИХ
СМИСЛІВ**

Стаття присвячена визначенню інтенціонально-конотативних смислів, їх особливостей, детермінованих інтенціональним періодом європейської культури.

Ключові слова: інтенціональність, конотація, інтенціональний період європейської культури, інтенціонально-конотативні смисли, базові принципи інтенціоналізму.

Сучасні дослідження культури і мистецтва доволі часто спираються на смислові засади модернізму та постмодернізму, відповідну філософію й термінологічний апарат. Незважаючи на зауваження стосовно такої ситуації, на критичний аналіз позицій даних явищ (наприклад: [7, 9, 14, 19]), гуманітаристика нашого часу загалом не пропонує нічого нового. Ці питання неодноразово розглядаються мною у статтях, в яких обґрунтовується точка зору доцільності аналізу сучасної культури в контексті концепції інтенціоналізму [15–17].

Аналіз художніх маніфестацій культури передбачає розроблений термінологічний апарат певної концепції. У попередніх публікаціях цього ще не було зроблено, оскільки завдання полягало у визначенні і характеристиці смислових засад інтенціоналізму та його базових принципів.

Відповідно *метою статті* є визначення інтенціонально-конотативних смислів, які європейська культура ініціює та формує в заключний період свого становлення. Це сприяє проведенню ґрунтовних досліджень різноманітних моментів і аспектів сучасної культури, адже інтенціонально-конотативні смисли висвітлюють об'єктивні закономірності процесуального буття останньої, конкретизують механізм його дії в заключних — інтенціональних фазах становлення (самої культури, її епох, періодів), формують можливість бачення і розуміння перспективи майбутнього нового культурного розвитку. Основою для визначення інтенціонально-конотативних смислів є базові **принципи інтенціоналізму**: *екстенсивності; інтро-, ретроспекції та компіляції; периферійності; феноменологізму; індетермінізму; абдукції; прогностики* [17].

Термін «конотація» (від пізньолат. *connotation*, від лат. *con* — разом і *noto* — відмічаю, позначаю або ж *notare* — відмічати, позначати) трактується як: «додаткове до основного, денотативного (денотат), значення знака, що містить інформацію про експресивну силу та оцінку вартість даного знака, а також емоції та волевиявлення, що супроводжують його використання...» [12, с. 366]. Відоме ще з часів схоластики, поняття «конотація» широко використовується в логічній семантиці, мовознавстві, стилістиці, семіотиці, психології. Великий внесок у семіотичний розвиток конотації зробив Р. Барт, він вказав на універсальність даного поняття, на можливість використовувати його як інструмент історичної антропології, на необхідність дослідження вторинних смислів тощо [10]. В сучасній культурі термін «конотація» спіткає типова доля багатьох понять, зміст яких позначений розширенням і розмиванням смислового поля. Конотація — «це і лексична семантика, і стилістика, і теорія виразовості, і інтертекстуальність... з конотацією пов'язується широке коло різнотипних явищ. Можна говорити про омонімію термінів, про поступове розмивання поняття» [18, с. 436]. О. Ревзіна вказує і на можливість «... намагатися побачити те загальне, що присутнє у всіх явищах, означених як конотація, і саме це зробити значенням терміна». Відповідно: «Будь-який іменник денотує певні предмети і конотує якість, до них приналежну» [18, с. 436]. Якщо взяти до уваги полісміслові контексти сучасної культури, то і в даному випадку цей принцип зберігає силу¹.

Наступне, що треба враховувати у конотативних смислах, це їх змістова плинність, певною мірою відносність і вторинність (за відношенням до денотату), що вказує на можливість функціонування незліченної кількості конотативних смислів в будь-якому явищі, в тому числі й інтенціоналізмі «... а) конотативні значення здатні надбудовуватися як над мовними денотативними значеннями, так і над невербальними знаками, над утилітарними призначеннями матеріальних предметів; б) конотативні значення латентні, відносні й рухомі. Найважливішою властивістю конотативного значення Барт вважав його ідеологічну напруженість, його здатність в якості

---

¹ «Теоретичною базою інтертекстуальності є уявлення про мовну пам'ять як про величезний цитатний фонд... як і в лексичній семантиці, вторинне використання текстових одиниць — скільки б трансформованими вони не були — стають конотативними за відношенням до існуючих у мовній пам'яті стійких комунікативних фрагментів» [18, с. 441].

форми ідеологічного впливу заміщати «основне» зачення слова» [8, с. 239]. Визначення подібних відсилань для конотативних смислів дає можливість «прив'язати» їх до перших та відповідним чином досліджувати і самі смисли, і ті моменти, які вони означають та символізують.

Звернемо увагу й на те, що конотація, «так само як денотативне значення, є культурно-історичним та якоюсь мірою психологічним явищем. Вона змінюється зі зміною культурного тла, може бути різною у різних культурно-соціальних середовищах» [12, с. 367]. Звичайно, конотація також є специфічно значущою компонентою і для етапів процесуального буття культури, виражаючи таким чином їх смисловий зміст та формуючи відповідні смисли культурного і художнього буття. Оскільки заключний період становлення європейської культури співвідноситься з інтенціональною ознакою [15–17], очевидно, що й конотації даного періоду також будуть виражати її (інтенціональності) особливості. Якщо взяти до уваги поняття культурної конотації¹, зрозуміло, що й інтенціонально-конотативні смисли також мають під собою достатній ґрунт для їх експлікації в термінологічний апарат сучасного мистецтвознавства².

Перед визначенням інтенціонально-конотативних смислів необхідно окреслити зміст поняття «інтенціоналізм» та узгодити з першими принцип відношень різноманітної термінології модернізму і постмодернізму.

Інтенціоналізм визначається як універсалія, приналежна заключним фазам становлення будь-яких явищ, в тому числі й самої культури та її художніх маніфестацій. Автор виходить з позиції трактування

---

¹ «Що же таке культурна конотація? В самому загальному плані — це інтерпретація денотативного чи образно-мотивованого аспектів значення в категоріях культури. За визначенням Р. Бавдінева, «культурна конотація — це відбиток історичної, етнічної пам'яті в системі мови, тобто в самій динамічній та унікальній системі — лексиці. Вона може відображатися вербально у вигляді своєрідних концептів, стереотипів, еталонів, символів, фреймів, міфологем і т. п. знаків національної та загальнолюдської культури, засвоєної народом — носієм мови» ([20]).

² До цього додаю тезу У. Еко, присвячену з'ясуванню смислового коду музики: «Звичай музика попадає в поле зору тоді, коли мова заходить про те, чи можна кодифікувати тонеми... У всякому випадку в області музики можна говорити про: формалізовані семіотики: це різні шкали і музичні граматики, класичні лади і системи атракції... Конотативні системи: у піфагорійській традиції кожен лад конотувався з якимось етосом (при цьому малася на увазі стимуляція якоїсь певної поведінки)» [21]. Очевидно: таким же чином можуть конотуватися змістові плани певної художньої епохи, період розвитку культури чи загалом її образний тип.

інтенціональності не стільки як спрямованості свідомості людини на світ і предмети («первинна сенсотвірна спрямованість свідомості до світу» — типове визначення даного поняття, яке насамперед співвідноситься з явищем *intentio*), скільки вбачає необхідність актуалізувати момент дієвого зосередження. Психологи зазначають, що останній стає можливим в період завершення розгортання певної інтенції [13, с. 201–217]. А це передбачає не тільки процес зосередженості на *intentio*, але й можливість проведення певних дій щодо його досягнення. У такому ж контексті розглядається заключний — інтенціональний період становлення європейської культури (її процесуальне буття складають символічний — середньовіччя, Відродження, V–XVI ст., класичний — Новий час, Просвітництво, XVII–XVIII ст., романтичний — культура XIX ст., інтенціональний період — культура XX–? ст.) [15–17]. Інтенціоналізм (інтенціональний, частково романтичний періоди) співвідноситься з екстенсивним початком в процесуальному бутті культури, на противагу динамічному (символічний, класичний, частково романтичний періоди). Така умова вказує на: а) момент завершення процесу експлікації європейською культурою інтенціональному, періоді своєї образно-типологічної смислової ознаки (даний аспект у статті не розглядається); б) момент розгортання і пролонгації специфічних рис, притаманних заключним фазам процесуального буття культури. Відповідно, інтенціонально-конотативні смисли співвідносяться з фактором екстенсивності та інтроспекції, або ж прагненням до аналізу і підсумку пройденого становлення, дослідження культурних та художніх маніфестацій.

Наступне стосується термінології модернізму і постмодернізму. Вона своєрідна, надзвичайно розвинута і фактично охоплює собою весь культурний простір сучасності. Постає логічне питання: якщо пристати до запропонованої ідеї і прийняти інтенціонально-конотативні смисли, тоді яким чином їх узгоджувати із вже усталеною модерною і постмодерною термінологією?

Незважаючи на те, що сучасне мистецтвознавство часто звертається до смислових засад модернізму і постмодернізму, більшість досліджень і аналіз різноманітних питань буття сучасної культури позначені фактом обмеженого використання відповідного термінологічного апарату (часто й повністю ігнорується), а проблематика, яка аналізується, здебільшого зосереджується на висвітленні тих чи інших аспектів певних явищ, які лежать поза їх площиною. Прикладом є дисертаційні дослідження останніх 10–15 років з мистецтво-

знавства, культурології, філософії¹. Виключенням є праці, присвячені дослідженням модернізму і постмодернізму, безпосередньо торкаються їх проблематики або ж пов'язані з філософським осмисленням цих явищ в сучасній культурі². Якщо проаналізувати показник використання термінологічного апарату модернізму-постмодернізму як ключових слів певного дослідження, ми відмітимо факт, що такий «статус» отримують не так вже й багато понять. Хоча ключові слова сповна не відображають рівня і змісту досліджень, проте й ігнорувати даний момент також недоцільно.

Загалом ці факти свідчать про наступне: постмодернізм, який позиціонує себе як зовсім нова доба у світовій культурі та намагається обійняти собою усі процеси її розвитку, не є таким і не може цього зробити; вітчизняна гуманітаристика, яка звертається до аналізу мистецьких явищ ХХ — початку ХХІ ст., не є достатньо філософськи вмотивованою у плані модерної і постмодерної визначеності. Відзначимо й те, що модернізм-постмодернізм з надзвичайно розробленим термінологічним апаратом не спромігся прийти до

¹ Наприклад, за спеціалізаціями: 17. 00. 03 — музичне мистецтво: Андросова Д. В., Григоренко О. Г., Грібієнко Ю. О. (інтертекстуальність), Дерев'янченко О. О., Драч І. С., Івко А. В., Калімуліна Т. А., Козаренко О. В., Коменда О. І. (модернізм), Крицька І. О., Кужелева О. О., Кучма О. П., Максименко М. О., Мануляк О. М., Мельник Л. О., Новакович М. О., Омельченко Т. А., Рікман К. Г., Сидоренко Л. В. (постмодернізм), Савицька Н. В., Самойленко О. І., Скрипник О. В., Слюсар Т. М., Стельмашук Р. С. (модернізм), Стронько Б. Ю., Татарнішева І. О., Тукова І. Г., Тучинська Т. І., Харченко Є. В. (інтертекстуальність), Чекан Ю. І., Шаповалова Л. В. ; 17. 00. 01 і 26. 00. 01 — теорія та історія культури: Дорофєєва В. Ю., Кумєда Т. А., Рєвенко Н. В., Северінова М. Ю. (модернізм, постмодернізм, трансмодерність); 09. 00. 04 — філософська антропологія, філософія культури: Бойчук С. С., Л'янович К. Б., Шкепу М. О. ; 09. 00. 05 — історія філософії: Варшавський О. П. ; 09. 00. 08 — естетика: Алексієнко О. О., Братко К. В., Жукова Н. А., Капічіна О. О. (ПОСТ-культура), Рябініна О. В., Тормахова А. М.

² За спеціалізаціями: 17. 00. 03: Сюта Б. О. (дискурс, інтертекстуальність, фрагментаризм); 17. 00. 01 і 26. 00. 01: Азарова Ю. О. (деконструкція, граматиологія, логоцентризм), Бондарчук Т. В. (постмодернізм, деконструкція); 09. 00. 03 — соціальна філософія та філософія історії: Андрусів А. В. (постмодернізм, ситуація постмодерну, постмодерністське світовідчуття, дискурс, наратив), Гусаченко В. В. (модерн, постмодерн, трансгресія), Павлов Ю. В. (постмодерн, постмодернізм, постісторія), Стасенко С. О. (постмодерн, симулякр), Халапсіс О. В. (постнекласична метафізика); 09. 00. 04: Комісар Л. П. (інтертекстуальність, дискурс), Хома О. І. (модерн, постмодерн, радикальний плюралізм), Чаус А. Д. (культура постмодерну), Шелупахіна К. М. (інтертекстуальність, номадизм); 09. 00. 05: Адаменко Н. Б. (постмодерн, постмодернізм, складка, симулякр, симуляція); 09. 00. 08: Балакірова С. Ю. (постмодернізм), Гуменюк Т. К. (постмодернізм, дискурсивна формація/утворення, дискурс, нарація, криза репрезентації, постмодернізм як спротив/реакція, інтертекстуальність, симулякр, difference), Дніпровська Є. В. (постмодернізм, мовні ігри).

об'єктивності та макроузагальнення. На моє переконання, причиною цього є відсутність визначених базових принципів, обумовлюючих дане явище¹.

Можна навести чимало прикладів, коли в публікаціях справедливо вказується на певні аспекти в розвитку сучасної культури, відмічаються характерні, в тому числі й постмодерністичні, тенденції та явища. Проте саме відсутність базового підґрунтя позбавляє подібні розвідки і аналіз об'єктивних узагальнень². Якщо взяти за основу запропоновані у цій статті інтенціонально-конотативні смисли, ситуація з дослідженням культурного буття стане набагато кращою і, що найважливіше, об'єктивнішою. Інтенціонально-конотативні смисли ніяким чином не заперечують і не протиставляються термінології модернізму-постмодернізму. В культурному просторі сучасності вони можуть співіснувати, доповнюючи, конкретизуючи та об'єктивуючи їх зміст.

Переходячи до інтенціонально-конотативних смислів, зауважу наступне. Будь-яке явище можна визначити і тим більше охарактеризувати за допомогою досить великої кількості понять і термінів, як, власне, й конотативних смислів. Проте будь-яку множину і складність завжди можна звести до одного чи декількох знаменників та показників. Тобто можна визначити і описати досить велику кількість понять і термінів, співзвучних зазначеному явищу, але лише відповідні уніфікації є запорукою побудови об'єктивних позицій. У даному

---

¹ Звичайно, розроблена модернізмом-постмодернізмом термінологія так чи інакше відображає різноманітні тенденції в культурному бутті останнього століття, проте вони не виражають зміст закономірного розвитку заключних фаз становлення культури та її епох, що постмодернізм ігнорує. Термінологія модернізму-постмодернізму не визначена у плані об'єктивності, не підпорядкована універсальним чинникам, які детермінують та лежать в основі і самого модернізму-постмодернізму, і культурного буття.

² Прикладом є хоча б праця А. Кудряшова «Теорія музичного змісту», в заключно-му розділі якої автор доходить справедливого висновку щодо аналогій музики ХХ ст.: «феномена «пізнього» індивідуального композиторського стилю, але перенесеного на рівень всього цілого європейської музики Нового часу. Її свідомість, незмінно оглядаючись на минуле, знову по-своєму «проговорює», синтезує все саме суттєве з пройденого і створює певною мірою власний Метатекст, елементами якого і стають «цілі культурні традиції, міфологічні структури, знаки різних епох» [11, с. 413]. Таке міркування є типовим для сучасного обґрунтування правильно відмічених тенденцій. Однак саме відсутність базових принципів та відповідних смислів не дає можливості вийти на об'єктивний рівень аналізу і характеристики, визначити закономірності подібних процесів і ту складову, що лежить в їх основі. Відповідно на передній план виходить принцип аналогії, без визначень причин та понятійної характеристики зазначеного «проговорювання» тощо.

випадку вбачаю за доцільне зосередити визначення інтенціонально-конотативних смислів навколо взаємопов'язаних і взаємодоповнювальних **семи базових принципів (сміслових модулів) інтенціоналізму**: 1) принципу екстенсивності; 2) принципу інтро-, ретроспекції та компіляції; 3) принципу периферійності; 4) принципу феноменологізму; 5) принципу індетермінізму; 6) принципу абдукції; 7) принципу прогностики [17].

Матимемо на увазі й наступне: а) принципи і конотативні смисли інтенціоналізму включають у собі позитивні та негативні аспекти, що передбачає відповідне вираження певних культурних і художніх явищ; б) інтенціональних конотацій може бути незліченна кількість, основою (денотатом) для яких є смисловий базис явища інтенціоналізму; в) визначені нижче смисли співвідносні з найтиповішими інтенціональними рефлексіями та значною мірою виражають лише головні напрямки формування можливих конотативних смислів.

Сміслові поле (1) **принципу екстенсивності** обумовлене зміною динаміки буття явища (у нашому випадку — культури) з активної і динамічної на пасивну та (умовно) споглядальну. Звідси в інтенціональному періоді становлення культури передбачаються смисли, які виражають зміст окресленої тенденції та пов'язані з ініціацією культурою актів, приналежних екстенсивній і споглядальній площині, площині, основа якої моделюється образними міграціями з динамічного плану до екстенсивного, продукуванню мистецьких творів адинамічної конфігурації (сміслової, виразової, формотворчої, стильової). Визначені тенденції можна охарактеризувати насамперед за допомогою таких понять (конотативних смислів): екстенсивна динаміка; екстенсивна обумовленість; екстенсивна міграція; екстенсивна пролонгація; екстенсивна виразовість; екстенсивний смисл; екстенсивне формотворення (екстенсія виразова, стильова, формотворча) тощо.

Сміслові поле (2) **принципу інтро-, ретроспекції та компіляції** моделюється практикою зосередження на екстенсивному спогляданні самого явища в його адинамічному ракурсі та звершеній даності. Відповідно, на передній план виходять сформовані культурою у минулому художні явища, які розвиваються вже не стільки динамічно, скільки проходять своєрідну фазу «повторної» актуалізації, тобто актуалізації вже відомого змісту в процесуальному бутті культури в її заключний — інтенціональний період становлення. За допомогою такої практики відбувається інтенціональне дослідження культурою

попередніх художніх і культурних маніфестацій. Звідси смислове поле принципу інтро-, ретроспекції та компіляції моделюється за допомогою конотацій: інтенціональне (екстенсивне) споглядання (сканування, дослідження); інтенціональні інтроспекції (ретроспекції); інтенціональні інтро-, ретроспекції; інтенціональні художні та культурні компіляції; інтенціональний компілят-формат. При цьому інтро-, ретроспекції та компіляції можуть варіюватися в межах від простого повтору (цитата, колаж, алюзії) до різноманітних трансформацій і деформацій художнього матеріалу, породжуючи відповідні конотативні смисли.

Смислове поле *(3)принципу периферійності* обумовлене актуалізацією периферійних зон смислового буття художніх і культурних явищ. Оскільки динамічний фактор в інтенціональному періоді знає ослаблення і фактично втрачає вихідні позиції, закономірним стає зосередження культури на вже відкритих і сформованих художніх моментах, але не у плані їх формування (цього було досягнуто у попередні періоди становлення), не тільки у плані інтро-, ретроспекції та компіляції, але й у плані зосередженості на їх образно-смисловій інтенції (інтенціональності), що є своєрідним наближенням до площини загального образно-смислового означення. Завдяки такому вектору на передній план виступає практика розосередження образно-смислової даності певного явища, в тому числі й деактуалізація його конкретного образно-смислового плану, що, з одного боку, забезпечує можливість дослідження периферійних зон певного явища, а з іншого — формує площину для можливості трансформації в нову якість (тією чи іншою мірою лише формує площину, оскільки функцією ймовірної трансформації володіє принцип прогностики¹). Смислове поле *принципу периферійності* пропонується визначати за допомогою конотативних смислів: інтенціональна периферізація; смислова, художня виразова периферізація (периферійна міграція); периферійна ідентифікація (дослідження образних смислів в зоні їх-

---

¹ Ця позиція потребує додаткового роз'яснення. Кожен із семи принципів інтенціоналізму так чи інакше визначається такими важелями і смисловими моментами: а) запереченням попереднього становлення явища, його аналізом і дослідженням; б) позитивними і негативними аспектами, що загалом моделює відповідні та своєрідні форми заперечення і дослідження; в) запереченням, відмежуванням від попереднього та формуванням (закладанням) площини для можливого майбутнього становлення певного чи нового явища. При цьому кожен принцип інтенціоналізму по-своєму здійснює зазначені функції, акцентуючи ті чи інші чинники дії та делегуючи інші важелі наступним принципам.

ньої периферійної даності); образно-сміслові, художні, тематичні розосередження (атематизація).

Сміслові поле (4) *принципу феноменологізму* вже передбачає характерні моменти попередніх принципів та насамперед практику зосередження на чистому, певною мірою феноменологічному бутті (за Е. Гуссерлем) культурних і художніх явищ. Разом з цим передбачається практика заперечень попередніх відомих культурних і художніх явищ. Така рефлексія загалом стосується усієї культурної панорами суспільного буття і часто призводить до актуалізації та гіперболізації негативних аспектів, що й стає причиною розвитку в художньому житті культури деструктивних тенденцій (в силу вступають принципи індетермінізму і абдукції, що власне ще раз підкреслює взаємодоповнюваність принципів). Сміслові поле *принципу феноменологізму* визначають конотативні смисли: феноменологічне заперечення; феноменологічна редукція; феноменологічне зосередження (розосередження); псевдофеноменологічний ракурс (культурного і художнього явищ); феноменологічна деструкція; феноменологічна руйнація.

Сміслові поле (5) *принципу індетермінізму* насамперед формує домінантні сміслові ознаки, пов'язані з практикою заперечення як попередніх конотативних смислів, так і будь-якої перспективи щодо позитивних ініціатив. Відповідно, сміслові поле *принципу індетермінізму* можна характеризувати за допомогою конотацій: а-формат (культурних, художніх, стильових явищ); індетерміністична умовленість (всі явища подаються у зміненому, екстенсивному, часто деструктивному виді); художній а-формат; культурний а-формат (a-format). Саме ці обставини пояснюють причину виникнення і розвитку світоглядних настанов постмодернізму і термінів на кшталт «ацентризм», «лабіринт», «симулякр», «пустий знак», «смерть суб'єкта», «смерть автора», «смерть Бога», «хаос», «хаосмос», «пост-метафізичне мислення» та інших.

Сміслові поле (6) *принципу абдукції* (від лат. abduction — відхід, відхилення) загалом формує: тенденції відхилення, відходу від сформованих культурою смислів, їх константних позицій; практика спотворень будь-яких художніх форм, як попередньо відкритих, так і можливих нових смислів; продукування завідомо абдуктивного формату художніх явищ (формування, обстоювання, зосередження, пропагування, розвиток деструктивних і абдуктивно-абсурдних тенденцій), відповідної абдуктивної площини. У даному випадку слід розрізняти будь-якого плану «неправильності» (ритм, мелодичний

розвиток, асиметрія, дисгармонія поліритмія тощо), які зустрічаємо в музичній культурі минулого, від тих випадків у сучасній культурі, коли аналогічні моменти вже несуть, власне, абдуктивний смисл, тобто завідома є негаціями і деструкціями. Свого часу Дж. Царліно зазначав, що дисонанси, за умов їх правильного ужитку, сприяють висвітленню консонансів. Коли ж ця умова порушується, причому не тільки на фактичному, але й на енергетичному, психологічному, естетичному, смисловому, духовному та інших рівнях, тоді й виникають абдуктивні явища (тенденції, змістова, художня площини, світоглядні позиції). Смислове поле *принципу абдукції* можна характеризувати за допомогою конотацій: абдуктивне відхилення (в бутті культурних, художніх явищ); абдуктивна конфігурація; абдуктивна симетрія; абдуктивна асиметрія; абдуктивна фігура; абдуктивний смисл; абдуктивні форми культурного і художнього буття; абдуктивна площина (сфера); *abduct-format*; абдуктивна культура; тотальна абдукція; абдуктивна деструкція.

Смислове поле (7) *принципу прогностики* обумовлене прагненням і тенденціями: пошуку якісно нових можливостей, здебільше в контексті нових ідей, не пов'язаних з попереднім явищем (у нашому випадку — попередніми періодами становлення культури); максимальною актуалізацією футуристичного плану тенденцій та відповідних ідей; прагненням осягнення сутності явищ в їх позаісторичній (позадетермінаційній) площині, вічній даності тощо. До цього слід додати фактор зміни епох і культур: наприклад, Епохи Риб, з її акцентуацією на раціональному початку, на Еру Водолія, ключовою нотою якої стане духовність. Смислове поле *принципу прогностики* характеризуємо за допомогою конотацій: інтенціональна прогностика; інтенціонально-прогностичне моделювання; культурна і художня футуризація; *футуре-формат (future-format)* тощо.

Визначені інтенціонально-конотативні смисли (та сім принципів інтенціоналізму) вибудовують онтологічний комплекс, який дає можливість характеризувати культурне буття сучасності в його цілісності. Остання константа передбачає три моменти. Перший стосується процесуального аспекту і співвідноситься із заключним — інтенціональним періодом становлення культури. Відповідно на передній план виступає фактор завершеності, закінченості певного (культурного) процесу, що й забезпечує «предметність» визначених інтенціонально-конотативних смислів та відповідних характеристик культурного і художнього буття сучасності. Другий кореспондує нашу увагу до самих

інтенціонально-конотативних смислів — у плані вираження за їх допомогою особливостей культурного і художнього буття в зазначений період. Закладається базис для їх ґрунтовного аксіологічного аналізу, визначення об'єктивних закономірностей інтенціонального буття культурних і художніх явищ (історичний та метаісторичний аспекти). Третій пов'язаний з інтенціональною футурологією. Футурологія ХХ ст. лише проголошує лозунги щодо майбутнього, фактично розуміючи під ним наступний розвиток мистецтва й суспільства (в межах певної метанарації). Коли ж взяти до уваги (за основу) особливості інтенціональної фази процесуального буття культури, то і попередні футуристичні тенденції, і темпорально (в культурно-процесуальному плані) усвідомлені нові сприймаються зовсім по-іншому — власне в контексті смислових засад інтенціональної футурології. Її основу складає культурне і метакультурне буття на межі різних (старих і якісно нових) нарацій і метанарацій. В останньому випадку неабияку актуальність набуває прогностичний аспект, який певною мірою відображений в сучасній науці [2, 3, 5, 14, 22]. Цікавим є таке спостереження: «Здавалося б, архаїчно-схоластичні дискусії щодо універсалій давно мали б себе вичерпати. Але супроти усіх заперечень мова... про універсалії виникає знову та знову, причому і філософи, і логіки, роздумуючи про це, повертаються обличчям саме до концептуалізму, в якому вбачають запоруку нового збирання світу, що розпався. У свій час християнство забезпечило йому єдність. Що зараз з'явиться взамін, незрозуміло» [14, с. 960]. Визначену єдність сформує імпульс нової культури, який сповна ще не фіксується, проте передбачається і передчувається...

Інтенціонально-конотативні смисли (визначені та потенційні) дають можливість здійснювати багатогранний аналіз сучасної культури. Проте цей аналіз вже набуває чіткої структурованості, системних ознак, параметральної диференціації та онтологічної цілісності. Адже тепер стає можливим описати (систематизувати, типологізувати) найрізноманітніші культурні та мистецькі явища останнього століття не тільки у плані визначення і характеристики тенденцій, а в контексті їх присутності у просторі інтенціонального буття культури: зафіксувати знаходження (в культурному просторі); визначити смислові детермінанти, причини їх ініціації та розвитку; визначити, що вони виражають і куди спрямовують майбутнє культурне буття тощо. Якщо із зазначених позицій поглянути, наприклад, на сучасне музикознавство, зміст якого загалом співзвучний запропонованій цитаті

з характеристики постмодерного музикознавства¹, неважко збагнути переваги та цікаву перспективу, яку відкривають для нього визначені інтенціонально-конотативні смисли. Запропоновані позиції сприяють можливості не тільки критично ставитися до проєктів модерну і постмодерну, але й поглянути на останнє століття і наш час під новим кутом зору, пояснити і звести найрізноманітніші суперечності, це буння кардинальних культурних, художніх, онтологічних, гносеологічних плюральностей до одної чи декількох об'єктивних смислових ознак, визначити базис майбутнього розвитку (музичної) культури. Інтерес сучасного музикознавства, в тому числі й постмодерного, до різноманітних явищ і подій вказує на нагальну необхідність моделювання в сучасному культурному просторі *площини*, в якій — і тільки в ній! — сформується нова музика і нове музикознавство. Останнє виходитиме насамперед з духовних засад та нової наратології. Визначені та потенційні інтенціонально-конотативні смисли закладають основу для здійснення зазначеного.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабіч Бабет Е. Музикознавство постмодерне / Бабет Е. Бабіч // Енциклопедія постмодернізму / За ред. Ч. Вінквіста та В. Тейлора; [перекл. з англ. В. Шовкун; наук. ред. перекл. О. Шевченко]. — К. : Вид-во Соломії Павличко Основи, 2003. — С. 272–276.
2. Базалук О. А. Философия образования в свете космологической концепции: Учебник / О. А. Базалук. — К. : Кондор, 2010. — 458 с.
3. Бычков В. В. Эстетическая аура бытия. Современная эстетика как наука и философия искусства / В. В. Бычков. — М. : Издательство МБА, 2010. — 784 с. — (Российские Пропилеи).
4. Бычков Ю. Н. Введение в музыковедение. Тема 2: Раздел 7. Специфика музыкального искусства / Ю. Н. Бычков // Бычков Ю. Н. Введение в музыковедение. Курс лекций для студентов музыкальных вузов. Тема 2: Музы-

¹ «Сучасне музикознавство — це не так знання про історію музики, музичну акустику та естетику, гармонію та контрапункт, як специфічно, навіть позитивістськи сміливий епістемологічний проєкт... дисциплінарна доля постмодерністського музикознавства віддзеркалює постструктуралістські та деконструктивні рухи, що виникли в руслі постмодерної теорії на кожному рівні, неминуче кидаючи виклик архаїчним уявленням дисципліни, відданої високому мистецтву, або традиційній західній концертній музиці... новий історизм віддзеркалює радикальні зміни... Постмодерністська теорія музики виходить за межі філологічного або автобіографічного вивчення, включаючи в себе дослідження віднайдених раніше нових джерел, доповнюючи архівні студії археологічними, соціологічними, антропологічними матеріалами і навіть матеріалами з техніки, природничих наук тощо... музикознавство повинне включати в себе кожен з мислимих дискусій на теми музики» [1, с. 272–273].

кальная культурология (вып. 1). — М. : РАМ им. Гнесиных, 2000. — Режим доступа: yuri317.narod.ru (yuri317.narod.ru/www/lex2_08.htm.).

5. Гайденок П. П. Прорыв к трансцендентальному: Новая онтология XX века / П. П. Гайденок. — М. : Республика, 1997. — 495 с. — (Философия на пороге нового тысячелетия).

6. Глэд Д. Будущая эволюция человека. Евгеника двадцать первого века / Джон Глэд. — М. : Захаров, 2005. — 176 с.

7. Гобозов И. А. Куда катится философия. От поиска истины к постмодернистическому трепу (Философский очерк) / И. А. Гобозов. — М. : Издатель Савин С. А., 2005. — 200 с.

8. Горных А. А. Коннотация / А. А. Горных, М. Р. Дысько // Новейший философский словарь. Постмодернизм / Гл. науч. ред. и сост. А. А. Грицанов. — М. : Современный литератор, 2007. — С. 239.

9. Дугин А. Г. Постфилософия. Три парадигмы в истории мысли / А. Г. Дугин. — М. : Евразийское движение, 2009. — 744 с.

10. Косиков Г. К. Идеология. Коннотация. Текст (по поводу книги Р. Барта «S/Z») / Г. К. Косиков // Барт Ролан. S/Z [пер. Г. К. Косикова и В. П. Мурат; общ. ред., вступ. ст. Г. К. Косикова]. — М. : Ad Marginem, 1994. — С. 277–302.

11. Кудряшов А. Ю. Теория музыкального содержания. Художественные идеи европейской музыки XVII–XX вв. : Учебное пособие [2-е изд., стер.] / А. Ю. Кудряшов. — СПб. : Издательство ПЛАНЕТА МУЗЫКИ ; Издательство Лань, 2010. — 432 с. : ил. — (Учебники для вузов. Специальная литература).

12. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. — К. : ВЦ Академія, 2007. — 752 с.

13. Менегетти А. Психосоматика : [пер. с ит.] / Антонио Менегетти. — М. : БФ Онтопсихология, 2009. — 352 с.

14. Неретина С. С. Пути к универсалиям / С. С. Неретина, А. П. Огурцов. — СПб. : РХГА, 2006. — 1000 с.

15. Опанасюк О. П. Модернізм, постмодернізм, інтенціоналізм та вібраційні хвилі у просторі культури // Культура і сучасність: альманах. — К. : Міленіум, 2011. — № 2. — С. 200–206.

16. Опанасюк О. П. Модернізм і постмодернізм в контексті інтенціональної рефлексії / О. П. Опанасюк // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: [збір. наук. пр.; вип. 27]. — К. : Міленіум, 2011. — С. 24–33.

17. Опанасюк О. П. Провідні поняття постмодернізму у світлі інтенціоналізму / О. П. Опанасюк // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: [збір. наук. пр.; вип. 28]. — К. : Міленіум, 2012. — С. 226–235.

18. Ревзина О. Г. О понятии коннотации / О. Г. Ревзина // Языковая система и её развитие во времени и пространстве: Сборник научных статей к

80-летию профессора Клавдии Васильевны Горшковой. — М. : Изд-во МГУ, 2001. — С. 436–446.

19. Филиппович А. В. Послесловие. Против постмодернизма / А. В. Филиппович, В. Н. Семенова // Новейший философский словарь. Постмодернизм / Гл. науч. ред. и сост. А. А. Грицанов. — М. : Современный литератор, 2007. — С. 791–810.

20. Чумаченко О. В. К вопросу о культурной коннотации / Чумаченко О. В. // Вестник КАСУ. — № 2. — 2007. — Режим доступа : vestnik-kafu.info/journal/10/37...

21. Эко У. Отсутствующая структура. Введение в семиологию / Умберто Эко. — Режим доступа : uis.unn.ru/pustyn/lib/umbertoec...

22. Эпистемология: перспективы развития / Отв. ред. В. А. Лекторский; отв. секр. Е. О. Труфанова. — М. : Канон+ РООИ Реабилитация, 2012. — 356 с.

Opanasjuk A. К определению интенционально-коннотативных смыслов. В статье определены интенционально-коннотативные смыслы, их особенности, детерминированные интенциональным периодом европейской культуры.

Ключевые слова: интенциональность, коннотация, интенциональный период европейской культуры, интенционально-коннотативные смыслы, базовые принципы интенционализма.

Opanasjuk A. To determination of intentional-connotative senses. The article deals with defining of the intentional-connotative senses and also to describing their features determined by the intentional period of the European culture.

Key words: intentionality, connotation, intentional period of the European culture, intentional-connotative senses, basic principles of internationalism.

УДК 78.01/07

И. Ергиев

ПСИХОМОТОРИКА ИСПОЛНИТЕЛЯ-ИНСТРУМЕНТАЛИСТА КАК ПСИХОФИЗИОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКТОР АРТИСТИЗМА

В статье обосновываются подходы к целенаправленному формированию психомоторики исполнителя-инструменталиста как одного из факторов его артистической техники в аспекте зрелищной виртуозности (сценического артистизма).

Ключевые слова: артистизм, воля, волевое усилие, виртуозность, действие, движение, исполнение, моторика, навык, поведение, общение, психомоторика.